

№ 10 (411)
Сакавік 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Полацк: дзень нараджэння горада –** стар. 2
- **Слонім: музей беларускай кнігі –** стар. 4
- **Стрэчанне: пошукі стылю святкавання –** стар. 5

Запрашаюць на вячоркі вучні мінскай гімназіі № 4

Дэкада аднасці славянскіх культураў

Дванаццацідзённы квэст

Дэкада славянскага пісьменства ў мінскай гімназіі № 4 бываецца штогод. Дзеля яе правядзення беларуская, руская і польская кафедры аб'ядноўваюцца. Цягам некалькіх дзён праходзіць шмат мерапрыемстваў, накіраваных на падтрымку і развіццё славянскай культуры ў гімназіі. Сёлетні год у нашай краіне абвешчаны годам кнігі. Атрымалася так, што і мерапрыемствы былі часткова прысвечаныя кнізе, пісьменнікам, друкарам, старадрукам і ўвогуле ўсяму звязанаму з пісьменствам.

У першы дзень, акрамя ўрачыстага адкрыцця, была праведзеная краязнаўчая віктарына «Імя ў летапісе». Каб правесці яе, была запрошаная культурганізатар Палаца дзяцей і моладзі Яўгенія Быц. Удзел бралі вучні 6–8 класаў, былі падрыхтаваныя пытанні аб нашых славутых асветніках, дзеячах культуры розных часоў. Вынікам быў не толькі добры настрой, але і салодкі прыз камандзе, што перамагла.

Адным з яркіх мерапрыемстваў стала імпрэза «Запрашаем на вячоркі», якую правялі вучні 8-й паралелі. Святочна апрачаны дзяўчаты і хлопцы паспрабавалі правесці вячоркі такімі, якімі яны былі ў далёкай ужо мінуўшчыне. І варта сказаць, што ў іх гэта атрымалася вельмі добра. Гучалі беларускія песні, прыпеўкі, моладзь танчыла і жартавала, адным словам – веселілася. У гэты дзень на сцэне панавала сапраўднае свята. На наш погляд, гэта было не проста забаўляльнае мерапрыемства, але і павучальнае. Усе прысутныя даведаліся пра беларускія звычэй і павер'і. Дзякуючы гэтаму святу і акцэры, і глядачы далучыліся да сваіх спаконвечных традыцыяў, якія шанавалі нашыя продкі.

(Заканчэнне на стар. 3)

«Хто дае пра захаванне гісторыка-культурнай спадчыны»
«Каму неабыхавая будучыня Беларусі»
«Хто вывучае гісторыю свайго Краю»
Краязнаўчая
Не забывайцеся на падпіску
вытэсвайце самі, прапануйце сябрам!

На тым тыдні...

✓ **1 сакавіка** на філалагічным факультэце БДУ адбылася прэзентацыя двухтомнага выдання «Браслаўшчына. Памяць і сучаснасць» пад рэдакцыяй прафесара Эльжбэты Смукловой. У ёй бралі ўдзел рэдактар і сааўтар выдання, рэцэнзент прафесар Геннадзь Цыхун, сааўтары Вольга Гушчава,

Удзельніцаў вітае дырэктар Польскага Інстытута Пётр Казакевіч

Алена Казанцава, Анатоль Вялікі, Алесь Смалянчук, Ірына Будзько (Беларусь) і інш. Рэй вёў Сяргей Важнік.

Праект арганізаваны Польскім Інстытутам у Мінску і кафедрай тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства БДУ.

✓ **5 сакавіка** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пачала працаваць выстаўка фатаграфіі «100 x Францыя», арганізаваная Пасольствам Францыі ў Рэспубліцы Беларусь пры падтрымцы Французскага Інстытута. Выставачны праект распавядае пра гісторыю фатаграфіі, якая, як прынята лічыць, пачалася ў Парыжы ў 1839 годзе і працягваецца да нашых дзён. Прадстаўленыя фатаграфіі належаць тром буйным сусветным зборам – Нацыянальнай бібліятэцы Францыі, Музею д'Орсэ і Цэнтру Пампіду ў Парыжы.

✓ **6 сакавіка** ў галерэі «Панарама» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося ўрачыстае адкрыццё фотавыстаўкі Віктара Днілава «Скарбы Нясвіжа» ў падтрымку рэспубліканскай акцыі «Нясвіж – культурная сталіца Беларусі 2012 года». У экспазіцыю ўвайшло каля 60-ці працаў аўтара, прысвечаных палацава-паркаваму ансамблю, касцёлу Божага Цела, культурным і рэлігійным дзеячам, сучасным падзеям і святам Нясвіжа.

Выстаўка працуе да 27 сакавіка.

✓ **7 сакавіка** ў мінскім Палацы мастацтва адбылося адкрыццё 6-й Рэспубліканскай мастацкай выстаўкі шрыфта і каліграфіі «ЛІТАРТ-2012». Выстаўка прысвечаная Году кнігі. Яе арганізатарамі выступаюць Беларускі саюз мастакоў, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі саюз дызайнераў і Беларускае акадэмія мастацтваў. У выстаўцы ўзялі ўдзел мастакі-каліграфы і дызайнеры, якія прадставілі шырокі дыяпазон графічных знакаў, ініцыялаў, лагатыпаў. А студэнцкія працы кафедры графічнага дызайну і станковай графікі – сапраўдны крэатыўны пошук новых вобразна-фармальных кампазіцыяў на аснове літараў.

Выстаўка працуе да 25 сакавіка.

✓ Тамсама 7 сакавіка адкрылася выстаўка «Маладзёжная-2012», якая штогод садзейнічае папулярнасці творчасці сучасных мастакоў. Не абмежаваная пэўнай тэматыкай, выстаўка дае шмат свабоды, пачынаючы з выбару фармату, тэхнікі, кампазіцыйнай, пластычнай, каларыстычнай, жанравай разнастайнасці і заканчваючы магчымасцю максімальна поўна ўвасобіць у мастацкім творы ўласную канцэпцыю сватаўспрымання.

Выстаўка працуе да 25 сакавіка.

Госць клуба «Цікавыя сустрэчы»

Дзеянства пар цікаўных вачэй сачылі за госцем – Аляксандрам Рацэтнікавым. Чулыя душы ільнянскіх вучняў лавілі кожнае яго слова...

Жыццёвы шлях чалавека не заўсёды прадказальны. Аляксандр Іванавіч хацеў быць спеваком, музыкам, мастаком, гоншчыкам... А закончыў Беларускі палітэхнічны інстытут і з дыпламам інжынера-механіка паехаў на Крайнюю Поўнач будаваць дарогі і дамы, дзе доўгі час працаваў. На яго шляху было шмат цікавых людзей, гады прыбаўлялі сяброў, але мроілася родная зямля, клікала да сябе.

Вярнуўшыся на радзіму, ён паспяхова працаваў у прамысловасці, кіраваў турыстычнай кампаніяй. Пасля выхаду на пенсію захапіўся будаўніцтвам аграгаспадарства, у якую ўкладаў шмат часу, сілы і зберажэнняў, пакуль аграгаспадарства наладзіўся, пачаў даваць плён. Але тое, што з юнацтва жыло ў душы, прарасло, вырвалася на волю – усё часцей наведвалі музы мастацтва і паэзіі. «Былае, ноччу або днём нахлыне прага творчасці, – расказвае Аляксандр Іванавіч, – і тады не заўважаеш часу, цалкам аддаешся любімай справе». Шмат вершаў ён прысвяціў Жанчыне – яе прыгажосці, абаяльнасці, чысціні, цнатлівасці. Вось і на яго карціне, якую падарыў нашай школе, юная купальшчыца. Аліна Буркевіч, вучаніца 10 класа, прачытала верш Аляксандра Іванавіча «Божа-ственная жанчына», які сваім зместам вельмі сугучны карціне.

А яго карціны «Лес ля Хатыні» і «Нацюрморт» яшчэ раз падкрэслілі сяброўства аўтара

Завітай А. Рацэтнікаў і ў наш музей

з прыродай, тонкае адчуванне яе стану і настрою.

Аляксандр Іванавіч з заплатам распавёў пра свае краязнаўчыя пошукі. Сябры клуба «Цікавыя сустрэчы» атрымалі поўнае ўяўленне пра падрыхтоўку да юбілею Міхала Клеафаса Агінскага, якую актыўна разгарнуў фонд «Спадчына М.К. Агінскага».

Наталля Ярашэвіч, якая таксама прачытала верш госця, заўважыла, што А. Рацэтнікаў адзін з нямногіх творчых асобаў, талент якіх шматгранны, таму ў яго атрымліваецца ўсё, за што ні возьмецца.

Гадзіба «У Іванавіча» ў хуткім часе ператворыцца ў арт-гатэль, плануецца адкрыць тут экалагічны музей «Кошкін дом», мяркуецца ладзіць літаратурна-мастацкія фестывалі, у тым ліку прысвечаныя Міхалу Клеафасу Агінскаму. Нас гэта асабліва зацікавіла, бо імя Агінскага шырока вядомае на Вілейшчыне. Ва ўладанні Агінскіх былі акаляючыя Ілью вёскі Каўшэвічы,

Казлы, Забар'е, Лёпаўшчына, Дварэц, Барысаўшчына, Дубавое, Малявічы, Уладыкі, Шыпкі, Шыпкі Зарэчныя, Боркі, Любча, канфіскаваныя ў казну за ўдзел М.К. Агінскага ў паўстанні Тадэвуша Касцюкі. У Вілейскім раёне знаходзілася вёска Ганута, якая месцілася за дзесьці кіламетраў ад «Паўночных Афінаў» – маёнтка Залесе (Смаргонскі раён).

Мы шчыра радаваліся знаёмству з цудоўным чалавекам, падарункам і надзеі на далейшае супрацоўніцтва. Гурток «Умельцы рукі» пад кіраўніцтвам Ж. Кавалёвай падрыхтаваў для госця падарунак – бацік «Кветкі», а сябры гуртка «Вілейшчына літаратурная» падарылі букет з незвычайнай назваў «Кветкі для здароўя».

Роза ШЭРАЯ,
кіраўнік музея
«Вілейшчына літаратурная»
Ільнянскі сярэдняя
школы імя А.А. Грымаца
Фота Васіля ШЭРАГА

Полацку 1150 гадоў

Адзначаць свой чарговы юбілей найстаражытны горад Беларусі пачаў у сталіцы. У Доме дружбы сабралася шмат людзей для таго, каб распачаць мерапрыемствы, прысвечаныя адметнай даце. На сустрэчу прыйшла мінская эліта: мастакі, артысты, кампазітары, журналісты, народныя дэпутаты, актывісты Таварыства дружбы, прадпрыемальнікі, прадстаўнікі грамадскіх і дзяржаўных арганізацый культуры, у тым ліку – сябры Полацкага зямляцтва на чале з яго старшынём паэтам Навумам Гальпяровічам. Прысутнічалі і прадстаўнікі замежных дыпламатычных місіяў, міністэрстваў культуры і адукацыі.

Пра Полацк, яго дасягненні і перспектывы развіцця (у т.л. як турыстычнага цэнтра краіны), пра мерапрыемствы да 1150-годдзя горада, што распачнуцца ў маі 2012 года, расказаў прысутным старшыня Полацкага гарадскога выканкама Аляксандр Пазняк.

Пазней адбыўся своеасаблівы паэтычна-музычны канцэрт-бясседа майстроў Полацка з глядачамі. Прыемна ўразіла майстэрства выканаўцаў: вакальнага ансамбля «Радзімічы», бліскачай скрыпачкі С. Лявіцкай, піяністкі Н. Чацверыковай і іншых.

Я назваў форму канцэрта бясседай, таму што яго арганізатары знайшлі выключна даверлівы ход размовы з глядачом праз пераказ вершаў свайго земляка-паэта Навума Гальпяровіча, творы якога – гімн любімаму гораду – чуллыва, пяшчотна данесла прысутным вядучая канцэрта-бяседы Е. Калач, чытаў іх і сам аўтар.

Ад імя ўсіх, хто прыняў удзел у вечарыне, удзячныя словы полацкім гасцям выказалі намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі, старшыня Таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі Ніна Іванова.

Наш кар.

Рэха публікацыі

Паважаная рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»! У другім нумары за гэты год быў надрукаваны артыкул В. Афанасьева «З натак жандара», дзе, паміж іншым, згадваецца А. Незабытоўскі, які быў асуджаны да дваццаці гадоў катаргі за друкаванне забароненай літаратуры і памёр у Віленскай турме ў 1849 годзе.

Хутчэй за ўсё, гаворка ідзе пра нашага земляка, аднаго з прадстаўнікоў вялікага шляхецкага роду, Яна Аляксандра Незабытоўскага.

У «Польскім слоўніку біяграфічным» можна ўбачыць наступнае: Ян Аляксандр Незабытоўскі, сын Крыстафа Назабытоўскага і Канстанцыі з Райскіх, апошні гаспадар маёнткаў Смолічы ў Слуцкім павеце і Лапічы (апошняе – цяпер Асіповіцкі раён. — Ю.К.). Ад'ехаўшы ў юнацкім узросце за мяжу, набыў вядомасць як крамольны публіцыст і драматург. Магчыма, ён прымаў удзел у польскіх эмігранцкіх нацыянальна-вызваленчых суполках. За гэта быў асуджаны завочна на 20 гадоў катаргі. Ягоная маёмасць была канфіскаваная ў казну.

У 1848 годзе Ян Аляксандр па сваіх справах вярнуўся ў межы імперыі (дзякуючы артыкулу В. Афанасьева можна лічыць, што па стане здароўя. — Ю.К.), у той жа час быў арыштаваны і памёр у знявольненні ў Вільні ў 1849 годзе.

Такім чынам, Аляксандр Незабытоўскі – цікавая постаць нашай мінуўшчыны, але не такая ўжо невядомая.

Юрый КЛЕВАНЕЦ, з Асіповічы

Ініцыятыўная група Фэсту экскурсаводаў працягвае працу

У гэтым годзе, як вядома, святкуецца 200-годдзе напалеонаўскага паходу 1812 г. З гэтай нагоды мы рыхтуем экскурсіі па мясцінах Беларусі, звязаных з гэтай падзеяй.

У мінулыя гады высылкі арганізатараў былі звернутыя на правядзенне экскурсіі па Мінску, таму сёлета мы вырашылі крыху памяняць фармат, і адзін дзень Фэсту будзе прысвечаны цікавым гістарычным мясцінам у ваколіцах горада – Заслаўю, Ракаву, Смілавічам, Лагойску і іншым. Працоўная назва гэтых экскурсіі – «Мінскі абаранак». Спадзяемся, што такі дадатак стане таксама цікавым для мясцовых жыхароў і мінчукоў, якія змогуць паглыбіцца ў гісторыю па-за кальцавой дарогай. Ды і колькасць экскурсіі па сталіцы будзе большай, з'явіцца новыя маршруты.

Павялічыцца колькасць роварных экскурсіі, што вельмі ўпадабалі ўдзельнікі Фэсту мінулага года.

Але вялікай праблемай экскурсіі ў рэгіёнах з'яўляецца тое, што там ёсць дасведчаныя і цікавыя экскурсаводы-краязнаўцы, але няма публікі. Таму, калі вам даўно хацелася наведаць які-небудзь суседні горад ці мя-

стэчка, даведацца пра ягоныя помнікі, і вы такі не адзін, то звязайцеся з намі, і мы паспрабуем знайсці для вашай сяброўскай кампаніі мясцовага краязнаўца, які бясplatна правядзе экскурсію па сваёй мясцовасці.

Ёсць прапановы і пажаданні? Званіце: +37529 896 9785 (МТС) каардынатар па Мінску Валянціна Кароткіна; +37529 746 1185 (МТС) і +37544 759 2358 (Velcom) каардынатар па рэгіёнах Наста Кадыгрыб.

Маша МЕДЗВЯДЗЁВА

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета Колькасць комплектаў

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт падпіскі _____ руб. Колькасць комплектаў
пераад-расойкі _____ руб.

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

Дэкада еднасці славянскіх культураў

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

21 лютага, акурат у Міжнародны дзень роднай мовы, адбыўся Квэст, ці, кажучы прасцей, гульня па своеасаблівых кропках-станцыях, прысвечаная памятнаму дню. Вучні дзявятых і дзясятых класаў бралі ўдзел у віктарыне, спявалі песні, чыталі вершы, малівалі Беларусь. У адным з

што на некаторы час некалькі класаў, якія прысутнічалі на імпрэзе, нібы сталі адным цэлым: разам спявалі, разам смяяліся – былі разам, не звязваючы на розныя ўзросты, схільнасці, розныя светапогляды! Менавіта такія мерапрыемствы падтрымліваюць дух і згуртаванасць гімназічнага калектыву.

Завяршылася дэкада ўрачыстым закрыццём, дзе найлепшыя ўдзельнікі былі ўганараваныя дыпламамі, граматамі, ды й проста – шчырымі падзякамі.

**Ганна ЛОСЬ,
Наталля
КАЗІМІРСКАЯ,
Лізавета
ДУБІНЧЫНА,
вучаніцы
10 класа мінскай
гімназіі № 4**

Незабыўныя ўражанні ад гурта «Нельга забыць»

Ю. Бандарэнка

конкурсаў вучні павінны былі напісаць пажаданне на папяровым бусліку і прыяднаць яго да іншых буслікаў-пажаданняў. Чародка атрымалася невялікая! Пажаданні былі самыя розныя: адны жадалі здароўя ўсім настаўнікам, другія – «каб людзі шанавалі Бацькаўшчыну, як самы вялікі скарб на зямлі», трэція жадалі, каб жыццё было як вясёлка... А словы дырэктара гімназіі Юрыя Міхайлавіча Бандарэнкі, бадай, мусяць заняць ганаровае месца ў зборніку афарызмаў: «Без роднай мовы жыццё не мае сэнсу». Як і ў любым спаборніцтве, у Квэсце былі пераможцы, але ўсе ўдзельнікі выявілі свае лепшыя здольнасці, арыгінальнасць і крэатыўнасць.

Сярод запамінальных мерапрыемстваў, што адбыліся ў гімназіі на працягу Дэкады славянскага пісьменства, варта адзначыць канцэрт гурта «Нельга забыць». Усе ахвочыя змаглі прыйсці і атрымаць асалоду ад цудоўнай музыкі і спеваў, якія кранаюць душу і сэрца. Праграма гурта «Ляніды не вернуцца да зямлі...» – шматграннае адлюстраванне вершаў галоўнага героя твора Уладзіміра Караткевіча «Нельга забыць». Удзельнікі гурта па-мастацку, па-свойму падышлі да асэнсавання рамана і перадалі нам адчуванні літаратурнага героя. А наўзмен атрымалі шчырыя апладыменты і ўпэўненасць, што іх канцэрт надоўга застаецца ў сэрцах слухачоў.

Дэкада славянскага пісьменства запаміналася колькасцю музычных мерапрыемстваў. Адным з іх стаў канцэрт бардаўскай песні, які арганізавалі вучні і настаўнікі нашай гімназіі. Кожны мог паказаць свае таленты і здольнасці. Але важным было не гэта. Сапраўдным дасягненнем было тое,

далей ад «нейкага Скарыны, які возіць ерытычныя кнігі, вартыя толькі агню». «Але ж кнігі святыя – нельга паліць святое...» – спрабуюць запярэчыць падарожнікі і чуюць адказ: «Можна паліць і святое, калі загад ёсць на тое...». Гэта, бадай, найбольш драматычны момант пастаноўкі. Яшчэ два трагічныя моманты, што знайшлі адлюстраванне ў пастаноўцы – Вялікая Айчынная вайна і Чарнобыльская катастрофа. І на яшчэ адзін момант варта звярнуць увагу – сцэнка з рамана Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім». Вучні адабралі... яшчэ адну бойку, двух беларусаў, такое своеасаблівае «знаёмства» Алесь Загорскага і Кастуся Каліноўскага, якія напачатку не паразумеліся, кім ёсць новы знаёмы. Узгадаўся стары жарт пра двух беларусаў і тры беларускія партыі. Увогуле ж, падбор школьнікамі эпізодаў на падсвядомым узроўні сведчыць: гісторыя ў нас багатая, былі годныя асобы, але не заўсёды людзі з падобнымі поглядамі здольныя паразумецца, даводзіць да, як адзначаў іншы геній, «сварак і звадак, болю і горычы».

Годнае месца ў кампазіцыях было адведзенае таксама сёлетнім і мінулагодняму юбілярам – Максіму Багдановічу, Янку Купалу і Якубу Коласу.

Каб колас узрос

Крыху больш, чым за паўгадзіны 11-класнікі распавялі сваім сябрам па гімназіі пра найбольш значныя гістарычныя падзеі, узгадалі выбітных асобаў нашай культуры. Адбылася імпрэза «Зямля бацькоў, зямля святая».

Маленькія драматычныя абразкі ўваскрэслі некалькі знакавых падзеяў. Прысутныя пабачылі прыход маладзенькай Ефрасінні ў манастыр, адну з вострых спрэчак братаў Ягайлы і Вітаўта... Раптам на сцэну выкаціўся конскі вазок, на якім сядзелі манах і ягоны праважаты. Так гімназісты паказалі, як на старажытнабеларускія землі кантрабандаю Скарына правозіў свае друкаваныя кнігі. Усюдысныя «стражы парадку» не заўважылі крамолы, але папярэдзілі вандроўных, што варта трымацца

Маладая Ефрасіння і матушка егумення

Сцэнка с жыцця «кантрабандыстаў XVI ст.»

На сцэне – стол, на ім стаіць свечка, разгорнуты рукапіс. Па чарзе кожны пісьменнік падыходзіць да іх, запальвае свечку, сядзе і пачынае прамаўляць радкі свайго новага твора: «Толькі ў сэрцы трымаюць пачую...», «Уздымайся з нізін, сакаліна сям'я...», «Мой родны кут, як ты мне мілы...». Напісаўшы, гасіць свечку. Наступны ж на-нова запальвае агонь. Так агенчык Культуры ўсё больш разгараўся дзякуючы пераемнасці.

Адметна, што сцэнар напісалі самі гімназісты – Таццяна Казановіч і Алена Сцяпашкіна, яны ж (пад кіраўніцтвам класнага кіраўніка Таццяны Анатолеўны Гутырчык) сталі і рэжысэрамі свята, а таксама актыўнымі ўдзельнікамі. З іншых маладых актэраў варта адзначыць Кацярыну Абуховіч, Яўгена Паўлянковіча, Аляксандра Дразда, Аляксандра Жукаўца. У бардаўскай песні спрабуе сябе Таццяна Казановіч.

Пасля заканчэння імпрэзы ўдзельнікаў павіншавалі з удалым выступленнем дырэктар гімназіі Юрыя Міхайлавіча Бандарэнкі і намеснік дырэктара па навучальнай частцы Алена Віктараўна Калтовіч.

Шкада толькі, пасля заканчэння святочнага мерапрыемства амаль усе вучні перайшлі ў стасунках на рускую мову, што дало падставы потым некаторым прысутным на імпрэзе бацькам запытацца: «А які ж вынік падобных ме-

Спявае Т. Казановіч

рапрыемстваў і ўсяго нацыянальнага выхавання?» Тут можна задаць сустрэчнае пытанне: «Дык мо' нічога не рабіць? Але ж і вада камень точыць, і з зерня колас узрасце...»

**Уладзімір
ПУЧЫНСКІ
Фота
Лізаветы
ДУБІНЧЫНАЙ**

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

Умежы сучаснага горада Стоўбцы ўваходзіць невялікая вёска Акінчыцы. Адкуль паходзіць яе назва, і як вёска звязаная з народным паэтам Беларусі Якубам Коласам?

Адказы на трэцяе пытанне чакаем да 27 сакавіка ўключна.

Насустрэч юбілею

У адпаведнасці з планам мерапрыемстваў, зацверджаным Указам Прэзідэнта ў кастрычніку 2011 года, адбылося пасяджэнне Рэспубліканскага арганізацыйнага камітэта з парадкам дня «Аб плане мерапрыемстваў, прысвечаных 130-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа». Яно адбылося 2 сакавіка ў Літаратурным музеі Янкі Купалы пад старшынствам намесніка старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь А. Тозіка.

З дакладамі аб ходзе падрыхтоўкі мерапрыемстваў, прысвечаных 130-годдзю з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры, выступілі намеснік міністра культуры Т. Стружэцкі, намеснік міністра адукацыі К. Фарыно, намеснік старшыні Мінскага аблвыканкама В. Шчэцька.

Ушанаванню памяці Янкі Купалы і Якуба Коласа ў краіне і за яе межамі прысвяцілі свае выступленні дырэктары музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа Алена Ляшковіч і Зінаіда Камароўская.

У час абмеркавання дакладаў і праекта Пратакола пасяджэння выступілі сакратар-акадэмік НАН Беларусі А. Каваленя і дырэктар Інстытута мовазнаўства і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі А. Лукашанец, іншыя члены аргкамітэта.

У выніку распрацаваны і прыняты план мерапрыемстваў і даручэнняў дзяржаўным органам тэрытарыяльнага кіравання, міністэрствам і ведамствам краіны па канкрэтных пытаннях падрыхтоўкі да юбілеяў класікаў, які будзе ўдакладнены і разасланы ўсім зацікаўленым для выканання.

Наш. кар.

Музей беларускай кнігі ў Слоніме

Сёлета спаўняецца 20 гадоў з часу адкрыцця музея беларускай кнігі Слонімскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа. Гэта адзіны падобны музей на Гродзеншчыне.

Якуб Колас ніколі на Слонімшчыне не быў. Але ён сябраваў з многімі слонімкамі, перапісваўся, зрэдзчасу сустракаўся з імі, гутарыў. У 1954 годзе раённай бібліятэцы ён прыслаў сваю кнігу «Адшчапенец» (1950) з аўтографам. На тытульным лісце пясняр напісаў: «Слонімскай раённай бібліятэцы. Якуб Колас. 6.IX.1954 г.». Гэтая кніга з аўтографам да сённяшніх дзён захоўваецца ў бібліятэцы, але цяпер яна з'яўляецца каштоўным экспанатам музея беларускай кнігі.

Якубу Коласу ў музеі адведзена асобная зала, якая так і называецца – «Якуб Колас – народны паэт Беларусі». Калі падымаешся па лесвіцы на другі паверх бібліятэкі, адразу ў вочы кідаецца вялікі прыгожы вітраж з выяваю Якуба Коласа. Гэты мастацкі твор стварылі слонімска мастакі – браты Яўген і Алег

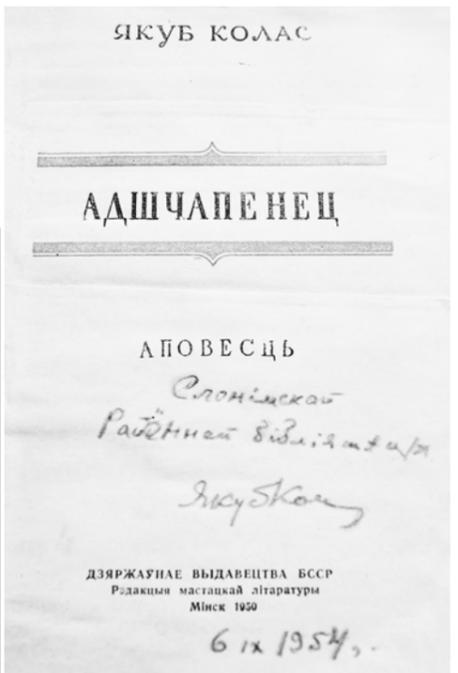
Бібліятэкары Таццяна Якімец і Лідзія Буцько

Івановы. У адзеле, прысвечаным Якубу Коласу, гасцей сустракае вялікі партрэт пясняра. Тут наведнікі могуць

пазнаёміцца з кнігамі і фотаздымкамі класіка. Дарэчы, 20 яго кніг музею падаравалі яго нашчадкі – нявестка Аляўціна Цімафееўна Міцкевіч і ўнучка Вера Данілаўна Міцкевіч.

Цікавымі і рэдкімі экспанатамі музея з'яўляюцца выданне «Новай зямлі» 1928 года, арыгінальны фотаальбом «Невядомы Якуб Колас» і іншыя, прысвечаныя класіку беларускай літаратуры.

У другім адзеле музея наведнікі могуць пазнаёміцца з літаратурнай Слонімскай кніжнай. Дарэчы, гэтая зямля даволі багатая на пісьменнікаў. Адсюль родам Кандрат Лейка, Яўген Хлябцэвіч, Сяргей Дарожны, Гальяш Леўчык, Анатоль Іверс, Алег Лойка, Мікола Арочка, Янка Саламевіч, Якуб Міско, Алесь Сучок, Іван Сяргейчык і іншыя. У экспазіцыі музея ёсць вялікія партрэты літаратараў, стэлажы з іх кнігамі, тэматычныя папкі, таксама выдаюцца біябібліяграфічныя даведнікі пра іх. Асобна захоўваюцца рукапісы Валянціна Таўлая, Анатоля Іверса, Алега Лойкі, Алеся Сучка, Рудольфа Пастухова. Каштоўнымі экспанатамі музея з'яўляюцца кнігі «Чыжык беларускі» Гальяша Леўчыка, якая выйшла з друку ў Вільні ў 1912

годзе, «Песні на загонах» Анатоля Іверса, што пабачыла свет у Вільні ў 1939 годзе, першыя кнігі Алега Лойкі і Міколы Арочки, старыя віленскія выданні, часопіс «Да злучэння», які выдаваў Антон Неманцэвіч ў Альбярціне і г.д.

На адным са стэлажоў асобна захоўваюцца кнігі-падарункі вядомых беларускіх пісьменнікаў: Пётруся Броўкі, Івана Чыгрынава, Вольгі Іпатавай, Уладзіміра Саламахі, Уладзіміра Ягоўдзіка, Уладзіміра Арлова і дзясяткаў іншых літаратараў нашай краіны.

Бібліятэкар Лідзія Буцько расказала, што сёння ў музеі беларускай кнігі налічваецца 440 адзінак асноўнага фонду. «Праца музея вядзецца ў некалькіх накірунках. Тут праводзіцца экскурсіі, вечары, прэзентацыі кніг, сустрэчы, вядзецца прапаганда матэрыялаў музея ў друку, аказваецца дапамога работнікам культуры і адукацыі раёна ў правядзенні літаратурных і краязнаўчых мерапрыемстваў, напісанні даследчых працаў, – распавядае яна. – Таму можна смела сцвярджаць, што дзейнасць такога музея ўмацоўвае творчы сувязі бібліятэкі з пісьменнікамі, чытачамі, павялічвае колькасць наведнікаў, выходзіць моладзь і знаёміць яе з таленавітымі людзьмі раёна, прывівае любоў да свайго роднага кутка».

Сяргей ЧЫГРЫН

Каб даць прастору для развагаў над тым, што ж ёсць народнае, а што – псеўданароднае, усіх ахвочых сабрала мерапрыемства «Зіма з летам стрэчаецца...» у філіяле Веткаўскага музея народнай творчасці імя Ф.Р. Шклярава, што адбылося 25 лютага.

Размова ідзе пра Стрэчанне – веснавое свята, што пачынае цыкл загукальных святаў, якія працягнуцца да Ушэсця. З мэтай аналізу, што ж у гэтым свяце засталася ад народнага, а што адышло ад традыцыі, прысутным быў праёманстраваны фільм «Грамніцы» Янкі Крука, на той час загадка кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

Трэба заўважыць, што адразу вылучаюцца наступныя моманты ў пастаноўцы фільма. Па-першае, неадпаведнасць яго назвы – «Грамніцы» – з сапраўднасцю. Так, у вёсцы Новае Палессе Лельчыцкага раёна, дзе абрад непасрэдна і быў зняты, 15 лютага святкуецца Стрэчанне, таму і ў мове жанчынаў-удзельніцаў абраду ніводнага разу не прамільгнула слова *Грамніцы*. Як тлумачыць Пятро Цалка, навуковы супрацоўнік Веткаўскага музея народнай творчасці, «*Грамніцы і Стрэчанне – гэта свята, якія прыпадаюць на адзін дзень, але канцэпцыі святкавання іх розныя ў розных рэгіёнах. Гэта тое ж самае, што назваць кефір малаком ці малаком кефірам. І тое, і другое – малочныя прадукты, але калі з малака можна зрабіць кефір, то з кефіра малака мы ўжо не*

У пошуках сапраўднай народнасці

зробім». Больш трапным, на думку Пятра, было б назваць гэты фільм «Стрэчанне».

Па-другое, кідаецца ў вочы пацвярджэнне аўтарам стэрэатыпа, што, маўляў, фальклор і традыцыйная культура – гэта замкнутае бабулькамі кола. Нам часта даводзяць на розных фотаздымках, у фільмах (гэты фільм не выключэнне), што захавальнікамі народнай культуры выступаюць жанчыны сталага ўзросту. Але рэч у тым, што жанчыны сталага ўзросту ніколі не хадзілі гукаць вясну, не праводзілі абрад «Стрэчанне», а толькі суправаджалі дзеянні гэтых абрадаў як носьбіты традыцыі. Асноўныя ж абрадавыя дзеянні

ажыццяўлялі маладыя дзяўчаты: менавіта моладзь – тая крыніца энергіі, уздзеянне якой на гукальныя абрады і песні павінна надаць зямлі сілы, абудзіць яе ад зімовага сну.

Па-трэцяе, фільму ўласцівая залішня паставачнасць, ненатуральнасць. Узнікае ўражанне, што жанчыны «ігралі» па загадзя напісаным сцэнары. І той бясконцы зварот адна да ад-

ной «жоночкі?», і тая згода на любую прапанову адносна таго або іншага дзеяння (дзе б гэта жанкі так адразу на ўсё згаджаліся?), і тая ненатуральнасць паводзінаў – сведчаць у падтрымку аргумента. Да таго ж, і касцюмы ў жанчынаў – усё тая ж спроба сцэнічнага паказу. Адсюль і вынік: адбылося не свята – адбыўся тэатралізаваны паказ. Ды і ўвогуле, аўтару фільма карысна было б аддзяліць народныя ўяўленні і іх непасрэднае выяўленні ад спробы іх навуковага апісання і тлумачэння. Бо неяк дзіўнавата гучаць з вуснаў удзельніцаў абраду навуковыя трактоўкі свята і прыклады, якія гэтыя трактоўкі тлумачаць.

Што казаць, высылкі, накіраваныя на падтрыманне беларускай народнай культуры,

відавочна падвяргаюць аб'екты культуры, г.зн. свята і абрады, пэўным зменам. Самае страшнае, што ўся паставачнасць святаў і абрадаў пераходзіць на вёску, дзе традыцыі адміраюць разам з бабулямі, а моладзь пачынае ставіцца да спадчыны зневажальна, прымаючы яе як прыдуманую цёмнымі людзьмі бязглуздыцу. Толькі тыя людзі, у адрозненне ад нас, дакладна ведалі, што ўсе дзеянні, якія яны выконваюць, паўплываюць на іх далейшае жыццё, таму і рабілі ўсё шчыра і з адкрытым сэрцам...

Урэшце, Пятро Цалка выводзіць галоўную задачу для папулярызатараў беларускай культуры, якая заключаецца не ў паказе бабулек як галоўных захавальніцаў народнай культуры, а ў акцэнце на захаванні народнай спадчыны. Пераемнасць традыцыяў у гэтым выпадку павінна ісці праз моладзь. Аднак ёсць, ёсць і ў наш час моладзь, якая не лічыць традыцыйную архаічную культуру аджылай, а нясе яе ў сваё жыццё, жыве з ёю. Сапраўднымі захавальнікамі аўтэнтчнай народнай, а не псеўданароднай, культуры, якую мы прызвычаліся чуць на сцэне, на святках, на купаллях ды масленках, з'яўляюцца сябры ўнікальнага калектыву – Гомельскай моладзевай краязнаўчай грамадскай арганізацыі «Талака», чые спевы і вячваюць мерапрыемства.

Закончылася дзейства дамовай сустрэцы, каб даць канчатковы адказ на пытанне, што ж гэта – сапраўдная народная культура.

Марына ДАВІДЗЮК,
г. Гомель
Фота Пятра ЦАЛКІ

Дзе варта пабываць

«Белы Замак 2012» – ужо 13-ы фест

Калі адступаюць маразы, растае снег, у Беларусь прыходзіць традыцыйны міжнародны рыцарскі фестываль «Белы Замак», які сёлета адбудзецца з 16 па 18 сакавіка ў гісторыка-культурным цэнтры «Рыцарскі Замак», што непадалёк вёскі Астрашыцкі Гарадок пад Мінскам.

Гэтым разам рыцары нашай краіны і суседніх Расіі, Польшчы, Украіны і Літвы з'едуцца на XIII Міжнародны фестываль. Як адзначыў ініцыятар яго правядзення магістр Ордэна Паўночнага Храма Гадфруа дэ Манмірайль (або – Дзмітрый Нясцюк), 13 – сакральная лічба для тампліераў, таму сёлетні фест мае асаблівае значэнне.

Трохдзённая праграма фестывалю абячае быць цікавай: адбудуцца турнір і паказальныя выступленні лучнікаў, пройдзе конны рыцарскі турнір, запланаваныя сярэднявечныя гульні і забавы для ўсіх ахвочых. Сёлета ўпершыню пройдуць спаборніцтвы алебардыс-

таў – так што для заўсёднакаў будзе штосьці нябачанае раней. І куды ж без масавых рыцарскіх баёў – бургуртаў ды паказу гістарычных строяў і даспехаў!

Навінкай канцэртнай праграмы будзе выступленне адзінага ў нашай краіне Сярэднявечнага тэатра «Шальмоўскі Тэатр Дыгрыза», які прадставіць удзельнікам і глядачам алегарычную драму пра Жыццё і Смерць; знойдзецца месца і валадарам агню, якія выступяць з фаер-шоу.

Пад час прэс-канферэнцыі было паведана, што на дзень яе правядзення было 78 заявак ад клубаў і асобных рэканструктараў (а ў дзень напісання гэтай нататкі – амаль 100). Конны турнір чакаецца немалым – ёсць заяўкі 25 вершнікаў. Адказныя за правядзенне спаборніцтва лучнікаў Віктар Калач і Аная Тэпіш запэўнілі, што яно будзе максімальна відовішчым і адначасова максімальна набліжаным да рэальных сітуацыяў.

Цягам фестывальных дзён глядачы змогуць глыбей занурыцца ў атмасферу сярэднявечнай музыкі – бард Крыс заспявае свае сярэднявечныя легенды, прагучаць інтэрпрэтацыі ў стылях метал-року і фэнтэзі-фолку ад гуртоў «Цяжкое Дрэва», «Symphony of Seven», «Allion» і «Artes Liberales». Для ахвочых

наведаць фест назавем кошт квіткаў: на адзін дзень – 50 000 руб., на тры дні – 100 000 руб.; дзіцячы квіток – 15 000 і 40 000 руб. адпаведна (уваходны квіток з'яўляецца адзіным для ўсіх мерапрыемстваў).

Наста КАДЫГРЫБ,
Лявон ПАЛЬСКИ

У лютым у мінскім Палацы мастацтва адкрылася персанальная юбілейная выстаўка «Проста жывапіс», прысвечаная 60-годдзю мастака, педагога, дацэнта кафедры мастацкай і педагогічнай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка Уладзіміра Сулкоўскага.

Адкрыў выстаўку намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў (БСМ) Сяргей Цімохаў. Назваўшы яе сапраўднай з'яваю, ён распавёў, што тут экспануюцца 45 твораў жывапісу, графікі, партрэты, тэматычныя карціны краявідаў, нацюрморты. Старшыня суполкі «Пагоня» БСМ Генадзь Драздоў адзначыў: «Кожная праца яго – цэлая сімфонія. Яму ўдаецца выдатна і эпічнае, і лірычнае ў стварэнні родных краявідаў. Адметнай рысай творчасці з'яўляецца серыя партрэтаў знакамітых беларускіх паэтаў, музыкаў, над якімі ён цяпер працуе. Уся яго творчасць прасякнутая беларускасцю. У кожнай працы бачна, што Сулкоўскі – гэта наш беларускі мастак.» Драздоў назваў яго «адным з найлепшых беларускіх мастакоў XXI стагоддзя». Мастак Аляксей Марачкін, абыгрываючы назву выстаўкі, энергічна заявіў, што «гэта не «проста жывапіс», а на сёння – лепшы беларускі жывапіс». Кранальныя словы пра юбіляра выказалі мастакі Мікола Назарчук і Мікола Люцко.

Імпрэза

Верны матывам роднай зямлі

Далей слова трымаў У. Сулкоўскі: «Па-першае, я ўсцешаны тым, што мне дадзена магчымасць паказаць свае творы. Вельмі рады, што тут знаходзіцца мастак, да якога я ў 11-гадовым узросце ў 1961 г. прыйшоў у Палац прафсаюзаў вучыцца жывапісу. Гэта выдатны малявальшчык Георгій Уладзіміравіч Камлюк. Ягонае серыя «Драйлянае Палессе» набытая Заслаўскім музеем. Па-другое, я вельмі рады, што яшчэ школьнікам прыйшоў у студыю Анатоля Васільевіча Бараноўскага і шмат гадоў у яго вучыўся. І да сёння ў нас вельмі прыязныя стасункі. Я вельмі рады, што лёс звёў з Гаўрылам Харытонавічам Вашчанкам: неспрэчна ў яго я не вучыўся, але добрыя парады на працягу жыцця, а то і проста дапамога, былі для мяне вельмі важнымі. Яшчэ я вельмі рады, што тут знаходзіцца мае сябры. А, як вядома, з сябрамі лепш крочыць па жыцці».

Абмеркаванне выстаўкі працягвалася і ў кулуарах Палаца мастацтва. Калега У. Сулкоўскага Мікалай Андруковіч выказаўся так: «Гэта святочны дзень, бо творы напоўнены такой душэўнасцю, такім прафесіяналізмам, што імі Беларусь можа ганарыцца. А яшчэ Уладзімір Якаўлевіч вядзе вялікую працу з дыпломнікамі. Усе, хто заканчвае нашу кафедру, праходзяць праз яго рукі – усіх можна лічыць яго выхаванцамі». Мастак Мікола Купава падтрымаў дыскусію: «Сённяшняя выстаўка вартасная сама па сабе. Гэта жывапіс найвышэйшага класа. Можна гаварыць пра розныя яго напрамкі: краявід, нацюрморт – усё гэта ёсць, і на вышэйшым узроўні». Мастак Георгій Скрыпнічэнка адзначыў: «Ён ні другі Рушчыц, ні другі

Цвірка, ні другі Бараноўскі. Ён Сулкоўскі, проста Сулкоўскі. Мы з ім даўно знаёмыя, але так прыемна было з ім знаходзіцца на пленэры ў Бычках і Селішчы! Мне спадабаўся сам працэс стасункаў з Валодзем, і я ў гэты працэс укінуўся, за што яму дзякую». Кінарэжысёр Уладзімір Арлоў распавёў: «У мяне няма бацькоўскага дома ў Беларусі, няма і лецішча. Прыроду я бачу толькі праз аб'ектыў кінакамеры. Теорчасць Уладзіміра Якаўлевіча, з якім мы шмат гадоў знаёмыя, мяне заўжды прыцягвала, радала, і хачу падзякаваць яму за тое, што ён укладае ў свае творы талент і самае галоўнае – нейкую нязгасную любоў да Беларусі, да яе прыроды».

Лепшыя якасці чалавека, як бачым, скандэнсаваліся ў асобе У. Сулкоўскага, яны адбіліся і ў яго творах, амаль кожны з якіх выклікае роздум і не адпускае ад сябе. Шмат працаў нібы пасярэбраныя («Вербная нядзеля», «Курган», «Старая яблыня», «Возера Балдук зімою» і інш.), некаторыя вытанчана-пазалочаныя («Восеньскія карункі», «Восеньскі дзень»), а ў некаторых срэбра з золатам перамяшаліся, надаўшы ім філасафічнасць («Памяць», «Навальніца на Палессі», «Партрэт К. Каліноўскага» і інш.). І вельмі сонечныя «Нацюрморт са сланечнікамі», «Вяргіні», «Партрэт

Сержука Сокалава-Воюша», «Раніца ў вёсцы».

У. Сулкоўскі – удзельнік мастацкіх выставак з 1972 года. Яго творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, фондах Беларускага саюза мастакоў і Міністэрства культуры Расіі, Цэнтра беларускай культуры ў Гайнаўцы (Польшча). Як адзначыў мастацтвазнаўца Барыс Крэпак: «Ён знайшоў сябе ў жывапісе і дагэтуль верны і сваім любімым матывам – большай часткай гэта пейзажы роднай Беларусі (Палессе, Браслаўшчына, Міншчына), і выпрацаванаму, прыняцёму для яго метаду працы на пленэры».

Яўген АДАМОВІЧ,
сябра Саюза беларускіх
пісьменнікаў,
прафесар

Даведка: Уладзімір Сулкоўскі нарадзіўся 19 ліпеня 1950 года ў Брэсце. Скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (1974). Працуе ў станковым жывапісе ў жанрах тэматычнай карціны, пейзажа, нацюрморта. Асноўныя творы: карціны «Мой бераг родны», «Раніца», «Люсінскае наваколле», «Успамін», «З мінулага», «За вышываннем», «Старыя дрэвы», «Полацкі нацюрморт», «У палескай хаце», «Вечар», «Восеньскі дзень», «На родным Палессі», «Браслаў», «На рацэ Гарынь», «Возера Снуды», серыя палотнаў «Радзіма Якуба Коласа».

Памяці Машэрава

У Віцебскім дзяржаўным ўніверсітэце адбыўся шэраг мерапрыемстваў, прымеркаваных да дня нараджэння Пятра Міронавіча Машэрава – першага сакратара ЦК КПБ, Героя Савецкага Саюза, Героя Сацыялістычнай Працы.

Праграма была дастойна насычаная. 13 лютага адбылася прэзентацыя тыдня памяці П.М. Машэрава 13.02.1918 – 04.10.1980) на сайце ўніверсітэта і інфармацыйным табло. Яна называлася «Пётр Машэраў – сын зямлі беларускай». Гасцям ўніверсітэта была прапанаваная экскурсія ў мемарыяльны пакой-музей Пятра Міронавіча. Затым адбылося пасяджэнне круглага стала на тэму «Актывізацыя супрацоўніцтва мемарыяльнага пакоя-музея П.М. Машэрава ВДУ з грамадскімі арганізацыямі па пытаннях падрыхтоўкі да імпрэзы 95-годдзя П.М. Машэрава». Кожны дзень ва ўніверсітэце праходзілі цікавыя экскурсіі, наведванне выстаўкі-прэзентацыі, мерапрыемстваў ВДУ па

захаванні памяці пра Машэрава, прагляд дакументальных фільмаў.

Таксама група студэнтаў разам з экскурсійным гідам ўніверсітэта Вольгай Пуцеевай ажыццявілі паездку на радзіму Пятра Міронавіча па маршруце Віцебск–Сянно–Машканы. Вольга Уладзіміраўна расказала цікавую гісторыю (а можа, легенду?) паходжання прозвішча Машэрава. Яна бярэ свой пачатак яшчэ з далёкага 1812 года, калі прапрадзед Пятра Міронавіча, які быў французскім салдатам, адстаў з-за ранення ад сваёй часці і застаўся жыць у Сенненскім павеце, дзе і ажаніўся з мясцовай сялянкаю...

У Машканах экскурсійная група наведвала школу, дзе калісьці вучыўся Машэраў. Дырэктар школы Худавердзій Алахвердавіч Куліеў паказаў школьны музей Вялікай Айчыннай вайны. А ў Сянно студэнты пазнаёміліся з мясцовым краязнаўцам Васілём Віктаравічам Бандарэвічам, які расказаў шмат

цікавага пра Сенненшчыну, прэзентаваў сваю новую кнігу «Экскурсія да вытокаў горада Сянно», у якой падрабязна апісваюцца мясціны, гісторыя гэтага

краю. Так завяршыўся тыдзень памяці П.М. Машэрава.

Надзея ЗУЕВА, студэнтка ВДУ
імя П.М. Машэрава

Я з дрэвам гутарку вяду

Кніга «Памяць» аб Оршы і Аршанскім раёне, якая выйшла ў 2000 г., прапануе чытачу некалькі радкоў пра Сямёна Сцяпанавіча Шаўрова (1916–2000). І на фотаздымку каля сцяны свайго дома-музея на фоне ўласна-ручных скульптураў сядзіць задумліва ў паліто і капелюшы вялікі майстра.

Музей драўлянай скульптуры быў заснаваны пры жыцці Сямёна Сцяпанавіча ў Оршы па вуліцы Красіна, 26. Майстра разцом ствараў з дрэва выявы сваякоў і знаёмых, людзей, якіх проста бачыў ці ведаў з гісторыі. Натхняла яго да гэтага само жыццё. Кожны персанаж, што закранаў струны душы майстра, увасабляўся ў скульптуру.

Многіх з тых людзей ужо няма, аднак яны працягваюць жыць у экспазіцыях музея, насычаюць энергіяй шматлікіх наведнікаў, перадаюць свой настрой і радасць жыцця. Тым самым

ўстаноўленая на плошчы Юнацтва ў Гродне да 100-годдзя вялікага песняра.

Скульптуры майстра жывуць, калядуець, спяваюць валачобныя песні, прыходзяць адна да адной у госці, плённа і шмат працуюць.

Ёсць у майстра і выбітны вучань Ігар Балаханаў. Калісьці «На-стаўніцкая газета» пісала (люты

1995 г.): «Ігар – самы любімы і самы перспектывны вучань Шаўрова. Звёў іх лёс... калі Сямён Сцяпанавіч хадзіў па школах... Сярод мноства... ён выдзеліў менавіта Ігара Балаханава – адразу заўважыў яго... Ледамамузея С.С. Шаўрова была наладжана персанальная выстаўка работ гэтага 16-гадовага юнака...»

майстра зрабіў іх бессмяротнымі.

Простыя вобразы людзей з народа занялі сваё пачэснае месца ў творчасці Сямёна Шаўрова. Душа народная жыве ў ягоных скульптурах, весяліцца, маркоціцца ці закіпае гневамі.

Аршанская зямля памятае Купалу, Караткевіча і ведае таксама Сямёна Шаўрова. Менавіта яго, Шаўрова, скульптура-стэла, прысвечаная Янку Купалу,

І сёлета ў сакавіку адбудзецца падобная выстаўка Ігара Балаханава.

Вучань Шаўрова заўсёды імкнуўся паказаць свае творы людзям. Так, ўзімку 2011-га ён выстаўляў скульптуры ў гістарычным будынку Калегіума езуітаў разам з карцінамі сястры-мастачкі. Як і брат, яна атрымала вышэйшую адукацыю архі-

тэктара. Зараз яны жывуць і працуюць у Мінску.

Івось яшчэ адна выстаўка гэтага маладога чалавека рыхтуецца ў Оршы. У людзей з'явілася магчымасць убачыць і адчуць непарыўную сувязь пакаленняў праз творы Ігара Балаханава, які атрымаў у спадчыну ад таленавітага настаўніка майстэрства ствараць скульптурныя вобразы з жыцця народа. Тут будуць ягоны «Кадук» з бе-

ларускай міфалогіі, казачны «Піліпка-сыноч», «Зубр і зубраня», «Гном», «Мысліцель», «Цар-рыба», «Рыцар» і іншыя.

«Я з дрэвам гутарку вяду», – так вызначае Ігар сваё творчае крэда і так ён назваў выстаўку, якая адкрыецца 20 сакавіка ў Оршы.

Вера МІРАНОВІЧ,
загадчыца музея
драўлянай скульптуры
С.С. Шаўрова
Віцебскага комплексу
гісторыі і культуры
Аршаншчыны,
г. Орша

Таямніца сэрвацкай капіцы

(Працяг. Пачатак у № 9)

Іосіф Несялоўскі і яго сын Ксаверы прынялі актыўны ўдзел у падрыхтоўцы паўстання 1794 г. на чале з Тадэвушам Касцюшкам. 24 красавіка 1794 г. у Вільні быў створаны краявы паўстанцкі ўрад – Найвышэйшы Нацыянальны Савет ВКЛ, у склад якога ўвайшоў і Іосіф Несялоўскі. 3 мая 1794 г. палкоўнік Якуб Ясінінскі быў прызначаны галоўнакамандуючым войскамі ВКЛ. Іосіф Несялоўскі, Язэп Копець і Рамуальд Гедройц былі прызначаныя Саветам яму ў дапамогу для распрацоўкі планаў паўстання.

Відаць, не без удзелу І. Несялоўскага, якога расійскі ваявода Рапнін лічыў душой і кіраўніком апошняга літоўскага паўстання, у яго маёнтку Новая Мыш у пачатку мая 1794 г. была створаная канфедэрацыя.

Савет выступіў з рашучымі лозунгамі, і гэта выклікала занепакоенасць Касцюшкі, які быў супраць сепаратысцкіх тэндэнцыяў Літвы, бачыў у гэтым пагрозу аслаблення паўстання. 10 чэрвеня 1794 г. замест Найвышэйшага Нацыянальнага Савета ВКЛ была ўтвораная Цэнтральная Дэпутацыя ВКЛ з больш згворлівых прадстаўнікоў, членам якой застаўся І. Несялоўскі.

Як вядома, паўстанне было задушанае расійскімі войскамі пад камандаваннем Суворова. Іосіф Несялоўскі некаторы час хаваўся ў лясах, але быў схоплены салдатамі генерала Кнорынга і дастаўлены ў пачатку лістапада 1794 г. у Вільню. Рапнін арганізаваў над ваяводам жорсткі нагляд, але адначасова прызначыў яму поўнае грашовае забеспячэнне, бо маёнткі яго знаходзіліся пад секвестрам.

Мабыць, духоўныя і фізічныя сілы 66-гадовага Іосіфа Несялоўскага былі моцна падарваныя, і ён у канцы 1794 г. праз Рапніна паведамляе ў Пецяярбург, што просіць прабачэння і гатовы прынесці прысягу, а свой удзел у паўстанні патлумачыць прымусам. 1 мая 1795 г. яму вярнулі яго маёнткі. У далейшым «першая знакамітасць у Літве» (так называе яго Рапнін) адыходзіць ад актыўнага палітычнага жыцця. Апошнія гады былы ваявода і генерал літоўскіх войскаў, кавалер ордэнаў Святога Станіслава і Белага Арла І. Несялоўскі правёў у вотчынай Варончы, дзе, паводле вобразнага выразу А. Міцкевіча, «асеў, як той манах».

Памёр Іосіф Несялоўскі 3 сакавіка 1814 г.

Расійскі военачальнік Рапнін пісаў наступнае вядомаму фаварыту Кацярыны II Платону Зубаву пра Іосіфа Несялоўскага: «Меў я гонар пісаць да вашай мосці, што знойдзены і ўзяты нашымі войскамі хаваецца па лясах спадар Несялоўскі, ваявода наваградскі, якога я тут трымаю пад вартай. Гэты стары ўжо з гакам 70-гадовы, жанаты, які і раней я даносіў, на сястры біскупа віленскага, раскайваўся ў сваёй памылцы і, просячы прабачэння тым, што пад час бунту трэба было або з мяцежнікамі быць, ці быць пакараным смерцю, і пры тым прасіў мяне, каб ён быў дапушчаны да прысягі, запэўніваючы ў дасканалай вернасці, якую ён рабіць будзе да яе імператарскай вялікасці. Хоць я і не сумняваюся, што ён, вядома, будзе такі верны, як па старасці ягонай гадоў, у якіх зрабіў сваё злычынства і вопытам убачыў пагібель, у якім ён і айчына яго апынуліся, так па запэўненні ўсім, што ён кіраваўся сумленнем і заўсёды трымаўся цвёрдых правілаў, але ў гэтым выпадку ў зман запаў. Аднак таму, што ён не сам з'явіўся, а ўзяты нашымі войскамі, і што ён быў першым членам Цэнтральнай літоўскай камісіі, пакінуў я яго пад вартаю, і сказаў яму, што я сам сабою яго да прысягі дапусціць не магу, якая прымаецца адзіна толькі ад вернікаў, але і руплівых. Я пра гэта вашай мосці данашу, просячы паведаміць, што мне з гэтым старым рабіць, а паміж тым ён утрымлівацца будзе тут і цяпер пад вартаю, і жонка яго да яго сама прыехала і з ім жа жыве.

З надзеяй, павагай і адданасцю гонар маю назаўсёды знаходзіцца, міласцівы васпан, вашага светласці пакорны слуга князь М. Рапнін, 2 снежня 1794 г.»

Сын І. Несялоўскага Ксаверы-Францішак нарадзіўся ў мястэчку Ляхавічы (Баранавіцкі раён) у 1771 г. Удзельнічаў у паўстанні 1794 г. і ў вайне 1812 г. на баку Напалеона. Эміграваў у Дрэздэн.

У 1814 г. пасля смерці бацькі вярнуўся на радзіму, прадаў радавыя маёнткі і пераехаў у Польшчу. Нават радавую рэзідэнцыю ў Варончы памяняў на маёнтка Ксаверыя Кабылінскага ў Польшчы. Маёнтка Сэрвач яго жонка прадала сваякам па мужу Антону і Ганне Несялоўскім.

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

У час паўстання 1831 г. быў намеснікам губернатара Варшавы, удзельнічаў у яе абароне. Узначаліў арганізаваны ў 1831 г. Літоўскі камітэт, вярнуўся ў Варшаву. Пасля падаўлення паўстання прысягаў рускаму цару, быў сасланы ў Волагду. Вярнуўся на радзіму ў 1837 г. сляпым і хворым. Генерал Ксаверы Несялоўскі быў двойчы жанаты. Першы раз на Вікторыі Радзівіл, з якой развёўся. У другім шлюбе жанаты (1825 г.) на Сафіі-Аляксандры Патоцкай (пам. у 1856 г.), дачцы генерала Міхаіла Паца. Але і гэты шлюб распаўся (1828 г.). З першай жонкай меў дзвюх дочак: Ванду, у замужжы дэ Шаазель Гуфне (памерла ў 1837 г.) і Ідалію, замужам за Эмілем Далінскім, уладальнікам маёнтка Модлібожыцэ ў павеце Янаў Люблінскага ваяводства. Памёр у сваім маёнтку Юзэфаў у 1845 г. Усе правы па спадчыне перайшлі дзвюм ягоным дочкам.

І. Несялоўскі з'яўляўся буйным на Наваградчыне землеўладальнікам. Цырынскае староства і маёнтка Варонча дасталіся яму пасля смерці дзядзькі Казіміра ў 1752 г. Ад шлюбу з Кацярынай Масальскай у якасці пасагу атрымаў графства Мыш. Аднак брат Кацярыны Ігнат Масальскі, віленскі біскуп, быў супраць гэтага шлюбу і адмовіўся аглаціць пасаг. І. Несялоўскі сілаю заняў маёнтка, пасля чаго пачалася судовая справа і працягвалася да 1776 г. Канчаткова канфлікт, мабыць, скончыўся пасля смерці другога брата Кацярыны Андрэяна Масальскага ў 1777 г.

Старэйшая ў Беларусі уніяцкая царква, якая знаходзілася побач з капліцай

Фота Яна Балзункевіча (пач. XX ст.)

Акрамя Цырына, Варончы, Новай Мышы, Пачапава І. Несялоўскі валодаў маёнткамі Сэрвач, Дорагава, Малыя Жухавічы, трымаў у кармленні фальварак Наваградскай эканоміі. У склад яго маёнткаў уваходзілі 3 мястэчкі, 51 вёска, 22 фальваркі і засценкі (разам 1 259 двароў).

Памылкова сцвярджаюць, што І. Несялоўскі быў фундаатарам касцёла ў Варончы. Храм пабудоваў яго дзядзька Казімір Несялоўскі не пазней 1740 г. і перадаў езуітам. Пасля рашэння аб роспуску ордэна ваявода пры падтрымцы віленскага біскупа дамогся стварэння тут у 1781 г. каталіцкай парафіі. У 1808 г. касцёл быў грунтоўна перабудаваны, пры гэтым фасад разбіраўся да падмурка. Асвячэнне фактычна новага касцёла адбылося ў 1809 г. Тады ж быў пацвержаны мінулы фундамент, паводле якога на патрэбы парафіі ішло 7 % ад даходаў варанчанскага двара.

Супярэчлівымі былі ўзаемяны ваяводы з уніяцкай царквой. Са сваёй выгады ён здзейсніў абмен земляў з царквой у Малыя Жухавічах. Агарод Сэрвацкай царквы далучыў да свайго двара Сэрвач, але 27 жніўня 1794 г. ён вылучае на патрэбы гэтай царквы штогод 4 бочкі жыта, 3 аўса, 2 канопляў на алей, 1 пшаніцы, 24 гарнцы солі, 2 асьміны грэчкі, 2 гароху, свінню і кабана з кормам для іх, 16 вазоў сена, 2 каровы і інш.

Пры Іосіфе Несялоўскім канчаткова склаўся комплекс Варанчанскага двара, куды ўваходзяць два палацы, касцёл, флігель, гаспадарчыя будынкі. І. Несялоўскі быў пахаваны ў крыпце касцёла, пазней тамсама была ўсталяваная і труна яго жонкі Кацярыны Масальскай.

Відаць, што Іосіф Несялоўскі адыграў значную ролю ў гісторыі Наваградчыны. Ён быў чалавекам свайго часу, магнатам, але і ваяром, валодаў вялікім аўтарытэтам сярод сваіх сучаснікаў. І. Несялоўскі заслугоўвае добрай памяці і ў нас. Неабходна ўвекавечыць яго памяць, шырэі знаёміць грамадскасць з асобай знакамітага земляка. Сведчаннем таму з'яўляецца Заклік Найвышэйшага Нацыянальнага Савета ВКЛ, дзе першым падпісантам – наваградскі ваявода І. Несялоўскі. Публікуецца ўпершыню.

(Працяг будзе)

Мастак Караткевіч

Пра кнігу «Свет вачыма Караткевіча» мы пісалі ў № 8. Мы працягваем знаёмства з малюнкамі класіка літаратуры. Сёння прапануем ягоныя шаржы на Адама Мальдзіса і Міколу Прашковіча.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

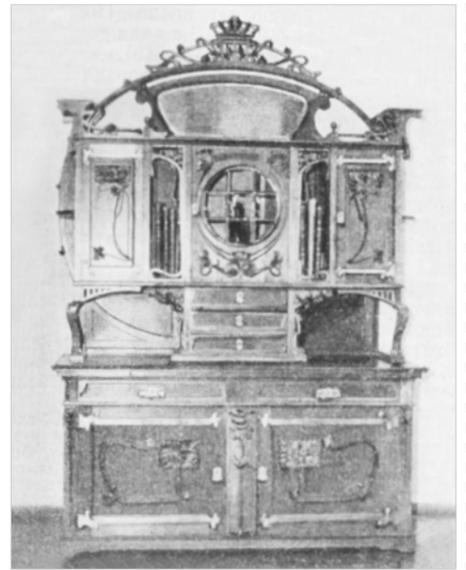
(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАДЭРН, стыль мадэрн (ад франц. *moderne* найноўшы, сучасны) – стыль у еўрапейскім і амерыканскім мастацтве канца XIX – пач. XX ст. Узнік каля 1890 г. як рэакцыя на эклектызм у мастацтве. Яго прадстаўнікі імкнуліся пераадолець характэрныя для культуры XIX ст. супярэчнасці паміж мастацкай і ўтылітарнай асновамі, адрадыць дух стылявога адзінства твораў мастацтва, дзе ўсе элементы падпарадкаваны адзінай вобразна-сімвалічнай задуме.

Характэрныя рысы ў архітэктуры – свабодная фун-

кцыянальная абгрунтаваная планіроўка, новыя прынцыпы формаўтварэння, асэнсаванне новых канструкцыяў і матэрыялаў, адмова ад ордэрнай сістэмы, імкненне выявіць каркясную структуру будынка, багатая арнаментыка з уключэннем стылізаваных элементаў готыкі, антычнага і народнага мастацтва, шырокае выкарыстанне хваліста-ламанай лініі ў дэкары і цяжкіх пластычных формах, асіметрычна крывалінейнага завяршэння дэкаратываў, адраджэнне сінтэзу мастацтваў. Найбольш папулярна выяўляўся ў стварэнні прыватных дамоў – асабнякоў, дзелавых прамысловых і гандлёвых будынкаў, выставачных залаў, вакзалаў, тэатраў, мастоў і інш.

У архітэктуры Беларусі мадэрн пашыраны ў пач. XX ст. З найбольш яскравых пабудоваў варта назваць жылыя дамы на вул. Савецкай у Гомелі, будынак бібліятэкі імя Я. Карскага ў Гродне, былы царкоўна-археалагічны музей у Мінску, Віцебскі пазямельна-сялянскі банк, сядзібны дом у г.п. Жалудок Шчучынскага раёна, Лужаснянская

Буфет (пач. XX ст.)

земляробчая школа, чыгуначны вакзал і банк у Слоніме.

Стыль мадэрн меў уплыў і на беларускае выяўленчае, манументальна-дэкаратывнае, дэкаратывна-ўжытковое мастацтва канца XIX – пач. XX ст. Ягоныя рысы адчуваюцца ў некаторых творах Ф. Рушчыца (пейзажы «Старыя яблыні» і «Зімовае казка»), асобных творах С. Богуш-Сестранцэвіча («Жаночы партрэт»). Выявіўся таксама ў формах і аздабе мастацкага шкла, што выраблялася ў Бярозаўцы (Лідскі раён) і Барысаве, на віцебскай кафлі і дэкаратывнай плітцы. Драўляная мэбля багата аздаблялася рэльефнай разьбой, такарнымі элементамі, інкрустацыяй; выявіўся і ў мастацкім ліцці і коўцы (аздабленне балконаў, парапетаў, ганкаў жылых і грамадскіх будынкаў у Гродне, Мінску, Віцебску, Магілёве, Полацку, Гомелі і інш.).

Завяршэнне рызаліта жылога дома на вул. Інтэрнацыянальнай у Бабруйску

Жылы дом на вул. Чкалава ў Гродне